

ОДЕСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ

АХМАЧ Ганна Михайлівна

УДК 347.61/64:347.440

ДОГОВІРНІ ПРАВОВІДНОСИНИ ЧЛЕНІВ СІМ'Ї

Спеціальність 12.00.03 - цивільне право і цивільний процес;
сімейне право; міжнародне приватне право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса-2009

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі цивільного права Одеської національної юридичної академії Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник кандидат юридичних наук, доцент
КАЛІТЕНКО Оксана Михайлівна,
Одеська національна юридична академія,
доцент кафедри цивільного права

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
КАНЗАФАРОВА Ілона Станіславівна,
Одеський національний університет ім. І.І. Мечнікова,
професор кафедри цивільно-правових дисциплін;

кандидат юридичних наук, доцент
РЕЗНІЧЕНКО Семен Васильович,
Одеський державний університет внутрішніх справ,
начальник кафедри цивільного права та процесу

Захист відбудеться 19 грудня 2009 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.03 Одеської національної юридичної академії за адресою: 65009, м. Одеса, Фонтанська дорога, 23.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Одеської національної юридичної академії за адресою: м. Одеса, вул. Піонерська, 2.

Автореферат розісланий 1 листопада 2009 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

П.П. Музиченко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Договір є однією з найдавніших правових конструкцій. Застосування договорів протягом вже декількох тисячоліть пояснюється в першу чергу тим, що йдеться про гнучку правову форму, якої можуть набувати різні за характером суспільні відносини.

Історичний етап розвитку України як самостійної держави, який почався з 1991 року, характеризується істотними змінами в законотворчій сфері - з демократизацією суспільства договірні правовідносини застосовуються практично у всіх сферах життєдіяльності громадян України, причому у теперішній час договірна форма регулювання застосовується і в тих правовідносинах, для яких ще зовсім недавно єдиним засобом регулювання відносин був виключно нормативний порядок.

Головне призначення договору зводиться до регулювання в рамках закону поведінки людей шляхом вказівки на межі їх можливої та зобов'язаної поведінки, а також наслідків порушення такої поведінки. У вітчизняній системі права договір (договірне право) традиційно вважався інститутом цивільного права і дуже обмежено, у виняткових випадках, застосовувався в інших галузях права.

Однак останнім часом, коли договірне регулювання суспільних відносин отримало своє поширення фактично в усіх сферах людського життя, постала нагальна потреба дослідити характерні риси та особливості застосування договірної конструкції в різних галузях права і зокрема в сімейному праві.

Із прийняттям та введенням в дію чинного Сімейного кодексу України засади диспозитивного регулювання сімейних відносин між членами сім'ї та родичами шляхом укладення договору отримали своє законодавче закріплення. На сучасному етапі можна з впевненістю стверджувати, що правова конструкція договору посіла належне місце в регулюванні сімейних відносин і цей факт повністю узгоджується із використанням принципу диспозитивності, свободи договору та визнання автономії особистості у сфері приватного життя, що закріплюється в ст.ст. 7,9 Сімейного кодексу України.

Законодавець, фактично вперше в історії розвитку вітчизняного сімейного законодавства, допустив договірне регулювання не тільки майнових, але й немайнових сімейних відносин. При цьому слід зазначити, що якщо проблемам договірного регулювання сімейних відносин у науковій літературі приділялась належна увага дослідників, то особливості договірного регулювання окремих немайнових сімейних відносин фактично до сьогодні залишалися поза увагою науковців.

Сучасний стан як вітчизняного, так і зарубіжного законодавства демонструє доволі чітке виділення сімейно-правових договорів (сімейно-правових договірних зобов'язань) у системі договірного права України. Однією з особливостей сімейно-правових договорів є спеціальне коло суб'єктів - учасниками сімейно-правових договорів можуть бути тільки суб'єкти сімейного права. Ст. 2 Сімейного кодексу України визначає коло суб'єктів

сімейних правовідносин, в якій вони згруповані в окремі групи залежно від ступеня спорідненості і сімейного статусу учасників.

Слід зазначити, що у СК вперше зроблена спроба дати легальне визначення сім'ї, раніше сімейне законодавство не містило поняття сім'ї. Визначення самого поняття «сім'я» належить до числа вкрай дискусійних. Сучасне розуміння сім'ї як соціального явища представляється достатньо неоднозначним. Українське законодавство пропонує різне трактування складу членів сім'ї залежно! від сфери регулювання і цільової спрямованості сімейних правовідносин. Із прийняттям Сімейного кодексу України наукові дискусії розповсюджуються не тільки на проблему про визначення поняття «сім'я», наукові спори також викликає питання про наявність легального визначення сім'ї у СК.

Оскільки досліджуваний інститут сімейно-правових договорів отримав законодавче закріплення лише з прийняттям Сімейного кодексу України, то саме «законодавча новизна» системи сімейно-правових договорів є причиною його недостатньої дослідженості в науці цивільного та сімейного права України.

Все вище означене свідчить про актуальність, теоретичну та практичну обґрунтованість наукового дослідження системи сімейно-правових договорів на сучасному етапі розвитку суспільства.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційного дослідження відповідає напрямкам досліджень науково-дослідної програми кафедри цивільного права Одеської національної юридичної академії «Традиція приватного права в Україні», яка є складовою комплексної цільової програми науково-дослідної роботи Одеської національної юридичної академії «Правові проблеми становлення і розвитку сучасної правової держави» (державний реєстраційний номер 010U001195), а також відповідає комплексній цільовій темі кафедри цивільного права «Традиції та новації у сучасному цивільному праві України».

Мета та завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є виявлення, постановка та вирішення теоретичних проблем, пов'язаних із застосуванням правової конструкції договору в сімейних відносинах, що має позитивно вплинути на їх правову регламентацію, надасть можливість більш ефективного та повного їх використання.

Для досягнення поставленої мети було сформульовано такі основні завдання:

надати визначення та виділити характерні риси сімейно-правових договорів в системі договірних прав України;

шляхом проведення класифікацій сімейно-правових договорів відокремити систему цих договорів від інших договірних конструкцій;

визначити коло та особливості суб'єктів сімейно-правових договорів, а також об'єкт та зміст сімейно-правових договірних відносин;

з'ясувати особливості окремих видів сімейно-правових договорів з метою виокремлення їх загальних характеристик та особливостей;

виявити нагальні проблеми та перспективи застосування договірних конструкцій для врегулювання особистих немайнових сімейних правовідносин; виявити переваги і вади чинного законодавства, практику його застосування та виробити рекомендації з його удосконалення.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають, змінюються і припиняються у зв'язку із застосуванням правової конструкції договору в сімейних відносинах.

Предметом дисертаційного дослідження є наукові погляди, ідеї, концепції і теорії, нормативно-правові акти України та практика їх застосування, зарубіжне законодавство щодо поняття, класифікації, сутності та особливостей договірних правовідносин членів сім'ї.

Методологічну базу дослідження відповідно до мети і завдань дослідження становлять загальнонаукові та спеціальні методи пізнання правових явищ. Використання історико-правового методу дослідження дозволило визначити основні етапи становлення та розвитку юридичної думки щодо можливості та необхідності використання правової конструкції договору в сімейних відносинах. Порівняльно-правовий (компаративістський) метод застосовувався при дослідженні цивільно-правових та сімейно-правових норм вітчизняного та зарубіжного законодавства, наукової літератури, сприяв виявленню аналогічних правових конструкцій сімейних договорів у праві іноземних держав та вивченню їх правового регулювання. Методи індукції та дедукції дозволили виокремити загальні та відмінні ознаки (елементи), притаманні окремим видам сімейно-правових договорів, дали змогу визначити їх належність саме до сімейного права. Метод системно-структурного аналізу надав можливість визначення загальної системи і внутрішньої структуризації сімейно-правових договорів. За допомогою догматичного методу проаналізовано зміст норм вітчизняного та зарубіжного законодавства, виявлено їх колізії та прогалини. Теоретико-прогностичний метод дав можливість запропонувати перспективну модель ефективної системи сімейно-правових договорів у законодавстві України. Формально-логічний метод використано як універсальний спосіб аргументації наукових висновків та пропозицій удосконалення законодавства.

Теоретичною основою дослідження стали роботи вітчизняних і зарубіжних теоретиків права, цивілістів, фахівців у галузі сімейного права радянського і сучасного періодів М.М. Агаркова, Ч.Н. Азімова, М.В. Антокольської, Н.П. Асланян, В.А. Белова, І.А. Безклубого, Д.Б. Бобрової, Т.В. Боднар, В.І. Борисової, С.М. Братуся, Я.Р. Веберса, А.В. Венедиктова, О.В. Дзери, А.С. Довгерта, І.В. Жилінкової, О.С. Іюффе, О.М. Калітенко, В.І. Киселя, В.М. Коссака, О.В. Кохановської, О.О. Красавчикова, О.Д. Крупчана, Н.С. Кузнецової, І.М. Кучеренко, В.В. Луця, Р.А. Майданика, В.П. Маслова, Г.К. Матвеева, М.С. Малєїна, М.М. Малєїної, О.О. Мережка, А.М. Нечаєвої, О.А. Підпригори, О.О. Підпригори, Б.Й. Луганського, О.А. Пушкіна, Л.М. Пчелінцевої, З.В. Ромовської, В.А. Рясенцева, М.М. Сібільова, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.А. Тархова, Ю.К. Толстого, К.А. Флейшиць, Є.О. Харитонова, О.І. Харитонової, Ю.С. Червоного, Я.М. Шевченко, Р.Б. Шишки та ін.

Вагомий внесок у дослідження окремих сімейно-правових договорів зроблено в останніх наукових працях (дисертаційних дослідженнях): Антошкіна В.К. «Договірне регулювання відносин подружжя», Гриняк А.Б. «Цивільно-правовий договір як підстава виникнення права спільної власності фізичних осіб» та ін.

Емпіричною базою дослідження стало цивільне, сімейне, житлове та інше законодавство України з досліджуваних питань, а також нотаріальна та судова практика, пов'язана із укладенням, реалізацією та припиненням сімейно-правових договорів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертація є одним із перших комплексних досліджень теоретичних та практичних проблем укладення, реалізації та припинення різних видів сімейно-правових договорів, виконаних на матеріалах оновленого цивільного та сімейного законодавства України.

У дисертаційному дослідженні вперше сформульована концепція сімейно-правових договірних зобов'язань з урахуванням правових норм чинного законодавства.

Також вперше систематизовані існуючі види сімейно-правових договірних зобов'язань та надані рекомендації по вдосконаленню редакції деяких положень чинного законодавства.

У межах здійсненого дослідження одержано такі результати, що мають наукову новизну:

вперше:

розроблена систематизація сімейно-правових договірних зобов'язань не тільки за участю подружжя, а й за участю інших членів сім'ї та родичів. При цьому сімейно-правовий договір визначається як згода двох або більш суб'єктів сімейного права, яка направлена на трансформацію, виникнення та припинення сімейних прав та обов'язків;

визначаються особливості дії принципу свободи договору в сімейному праві, які, в першу чергу, пов'язані з особливим суб'єктним складом та обґрунтовується необхідність закріплення цього принципу в сімейному законодавстві;

проводиться деталізація і надається загальна характеристика сімейно-правовим договорам, що укладаються з приводу особистих немайнових благ (визначення міста проживання, спілкування, виховання дитини, тощо) як за участі батьків дитини, так і за участі інших членів сім'ї та родичів;

обґрунтовано висновок про необхідність вдосконалення окремих норм сімейного законодавства, пов'язаних з договірним регулюванням сімейних відносин. Зокрема, пропонується доповнити ст. 9 СК України положеннями щодо можливості застосування засобів забезпечення виконання договірних зобов'язань в сімейному праві з урахуванням суб'єктного складу таких відносин;

уточнено:

класифікацію сімейно-правових договорів і запропоновано у якості одного із критеріїв класифікації виділяти предмет договору - матеріальні чи

нематеріальні блага. Внаслідок цього сімейно-правові договори пропонується поділяти на такі, що укладаються з приводу матеріальних благ і такі, що укладаються з приводу нематеріальних благ;

положення про необхідність виділення сімейно-правових договірних зобов'язань як самостійного виду договірних зобов'язань в системі договірного права України;

поняття аліментного договору в сімейному праві, який запропоновано визначити як згоду двох суб'єктів сімейного права - жінки та чоловіка, внаслідок якої одна сторона - аліментоотримувач, має право вимагати, а інша сторона - аліментодавець, за наявності зазначених в законі або в договорі підстав, зобов'язана надавати утримання в порядку та в розмірах, визначених договором;

перелік суттєвих, звичайних та випадкових умов, характерних для кожного виду сімейно-правових договорів; дістали подальшого розвитку:

наукові погляди щодо специфіки сімейно-правових договорів та необхідності їх виокремлення в системі договірного права;

пропозиції щодо необхідності внесення змін та доповнень в законодавчі норми про суб'єктний склад спадкового договору, а саме ч. 1 ст. 1303 ЦК України пропонується викласти в такій редакції: «Відчужувачем у спадковому договорі може бути будь-яка фізична особа, а також подружжя, або один із подружжя»;

ідеї про закріплення в цивільному-процесуальному законодавстві з метою забезпечення прав та інтересів дітей положення про те, що у разі розірвання судом шлюбу між подружжям, яке має неповнолітніх дітей, подружжя зобов'язане надати суду нотаріально посвідчений договір про порядок спілкування, виховання, надання утримання дитині тим із батьків, який буде проживати окремо;

положення про зміст договорів з приводу особистих немайнових прав, що укладаються між іншими членами сім'ї та родичами у випадках, передбачених законом.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що його матеріали можуть бути використані у:

науково-дослідній сфері - висновки дисертаційного дослідження можуть служити підґрунтям для подальших теоретичних розробок та вдосконалення концепції системи сімейно-правових договірних зобов'язань;

навчально-методичній роботі - в процесі підготовки лекційного матеріалу, підручників, навчальних посібників та науково-методичних рекомендацій з цивільного та сімейного права, нотаріату, цивільного процесуального права, тощо;

сфері правотворчості - положення, висновки та пропозиції дисертаційного дослідження можуть бути використані у законотворчій діяльності, в процесі вдосконалення окремих норм чинного цивільного, сімейного та нотаріального законодавства.

Апробація результатів дисертації. Дисертацію виконано і обговорено на кафедрі цивільного права Одеської національної юридичної академії.

Результати дисертаційного дослідження доповідалися та обговорювалися на десяти наукових конференціях: IV Міжнародній науково-методичній конференції «Римське право і сучасність» (травень 2006 р., м. Одеса), 10-й ювілейній звітній науковій конференції професорсько-викладацького і аспірантського складу Одеської національної юридичної академії (27-28 квітня 2007 р., м. Одеса), Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні проблеми, тенденції і перспективи розвитку права України», присвяченій 5-річчю заснування МГУ (7-8 грудня 2007 р., м. Одеса), III Міжнародній цивілістичній науково-практичній конференції професорсько-викладацького складу МГУ та молодих науковців вищої юридичної школи (28 березня 2008 р., м. Одеса) та інших.

Матеріали дисертаційного дослідження використовувалися у навчальному процесі при проведенні лекцій та практичних занять з відповідних тем учбових курсів «Цивільне та сімейне право», «Цивільний процес» у Миколаївському навчальному центрі Одеської національної юридичної академії.

Публікації. Основні теоретичні та практичні положення, висновки і пропозиції, сформульовані у дисертації, знайшли відображення у п'яти статтях, опублікованих у наукових виданнях, що входять до переліку наукових фахових видань, затверджених ВАК України, та дев'яти тезах доповідей на конференціях.

Структура дисертації відображає логіку і послідовність наукового дослідження і обумовлена його предметом і метою. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які поділяються на 8 підрозділів, висновків, списку використаних джерел (196 найменувань). Повний обсяг дисертації становить 202 сторінки, із них основний текст - 182 сторінки, список використаних джерел - 20 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У Вступі розкривається сутність і стан наукової проблеми, що досліджується в роботі, обґрунтовується актуальність теми дослідження та необхідність його проведення, визначаються мета, завдання, об'єкт та предмет, окреслюються науково-теоретична, методологічна та нормативна бази роботи, а також її наукова новизна, ступінь апробації та теоретичне і практичне значення отриманих результатів.

Розділ перший «Загальні засади дисертаційного дослідження» складається з трьох підрозділів і присвячений визначенню і дослідженню основних понять дисертаційної роботи.

У підрозділі 1.1 «Огляд літератури та вибір напрямків дослідження» проводиться дослідження і аналіз основних етапів розвитку законодавства та наукової думки з питань договірного регулювання сімейних відносин протягом останнього століття.

Будь-який період розвитку науки українського сімейного права та законодавства представляє інтерес. Кожний з них, по-перше, відображає набутий віками досвід державно-правового регулювання сімейних відносин, по-друге, служить наочним прикладом того, як і в якому напрямку змінювався правовий вплив на сім'ю.

У зв'язку з цим вибір напрямків дослідження проводиться шляхом паралельного огляду та аналізу не тільки літератури - наукових досліджень, а й законодавства, яке традиційно визначає основні тенденції регулювання тих чи інших суспільних відносин.

Слід зазначити, що сімейне законодавство з питань особистих та майнових відносин членів сім'ї неодноразово змінювалося, що зумовлювалося економічними та політичними обставинами в країні. Разом із зміною законодавства змінювалися також принципи і методи правового регулювання сімейних відносин, історія розвитку яких протягом останнього століття розглядається в даному підрозділі дисертації.

У зв'язку з тим, що вивчення історії питання загалом не є предметом дисертаційного дослідження, а основні тенденції формування та розвитку способів регулювання сімейних відносин можна повністю прослідкувати, аналізуючи законодавство останнього сторіччя, доцільно обмежитись вивченням стану розвитку науки та законодавства означеного періоду.

Аналіз законодавчих та наукових джерел означеного періоду свідчить про тривалу відмову законодавця від застосування правової конструкції договору для регулювання сімейних відносин. І хоча законодавство не містило прямої заборони щодо використання договорів в сімейному праві, і навіть припускало можливість окремих домовленостей подружжя, однак на практиці договірна конструкція фактично не використовувалася, що зумовлювалося різними історичними та політичними обставинами, які розкриваються в роботі.

Перше безпосереднє законодавче визнання договору в сімейних відносинах відбулося на початку 90-х років минулого століття. З цього моменту можна говорити про поступовий подальший розвиток сімейно-правових договорів та їх поширення на практиці. І тільки з прийняттям Сімейного кодексу України система сімейно-правових договорів отримала своє законодавче визнання.

Вперше в історії розвитку вітчизняного сімейного законодавства в ст. 7 СК України прямо зазначається, що сімейні відносини можуть бути врегульовані за домовленістю (договором) між їх учасниками. При цьому, слід зазначити, що тепер використання правової конструкції договору можливе не тільки для регулювання майнових відносин. Сфера дії договору поширюється на врегулювання як майнових, так і особистих немайнових відносин всіх членів сім'ї.

При цьому звертає на себе увагу той факт, що саме договори в немайновій сфері членів сім'ї практично не були раніше предметом самостійних наукових досліджень.

Так, якщо проблемам договірного регулювання майнових відносин, як правило, подружжя, присвячувалась низка наукових досліджень (докторська

дисертація І.В. Жилінкової, кандидатські дисертації О.М. Калітенко, В.К. Антошкіної, А.Б. Гриняк тощо), то проблеми договірної регуляції немайнових відносин членів сім'ї залишаються мало дослідженими. Крім того і велика група договірних майнових відносин членів сім'ї також не була предметом самостійних досліджень.

У *підрозділі 1.2 «Поняття та особливості договорів у сімейних правовідносинах»* досліджується поняття «договір», з'ясовується його значення в сімейних правовідносинах.

Роль договору у цивільному та сімейному праві має певні відмінності, - у сімейному праві традиційно договір має менше значення і застосування в порівнянні з його роллю у цивільному праві, оскільки договір у сімейному праві не може бути самостійною підставою для виникнення або припинення сімейних правовідносин, він може бути тільки підставою для зміни сімейних правовідносин (виняток становить договір про патронат).

В результаті реформи сімейного законодавства збільшилася кількість диспозитивних норм, які дозволяють учасникам сімейних відносин самостійно визначати їх зміст за допомогою шлюбних, аліментних та інших договорів.

Крім того, в СК України (ст.8) закріплено положення про те, що норми ЦК України при регулюванні сімейних відносин застосовуються субсидіарно, тобто, у разі неврегульованості сімейних відносин нормами СК, за умови, що це не суперечить суті сімейних відносин.

Таким чином, договір в сімейних правовідносинах має правові підстави для визнання його самостійним у порівнянні з цивільно-правовим, проте при цьому необхідно брати до уваги істотний вплив цивільно-правового договору як загальноправової бази (принципи, конструкція договору) для створення сімейного договору, а також застосування норм Цивільного кодексу України для регулювання договірних сімейних відносин у субсидіарному порядку.

Підводячи підсумки, в підрозділі пропонується свій варіант визначення договору в сімейних правовідносинах. Договір в сімейних правовідносинах (сімейно-правовий договір) - це угода двох або більше сторін - суб'єктів сімейних відносин, спрямована на трансформацію, а також виникнення чи припинення сімейних прав та обов'язків і регулювання поведінки його учасників згідно з вимогами Сімейного кодексу України, інших законів та моральних засад суспільства.

У *підрозділі 13 «Суб'єкти договірних сімейних правовідносин»* визначається коло суб'єктів сімейних правовідносин та дається їх правова характеристика, а також пропонується свій варіант визначення поняття «сім'я» в юридичному значенні.

Проведені наукові дослідження та аналіз чинного законодавства дозволяють зробити висновок про необхідність і своєчасність нормативного закріплення поняття «сім'я» та складу суб'єктів сімейних правовідносин у ст.ст. 2 та 3 СК України.

При цьому, слід зазначити, що ці категорії виступають як базові по відношенню до інших галузей права, що у свою чергу не позбавляє їх

можливості диференціювати склад членів сім'ї залежно від галузей права, вносити відповідні корективи в рамках даної галузі права.

Пропонуються певні критерії, якими слід керуватися при визначенні поняття «сім'я», - враховувати не тільки ознаки сімейних відносин (спільне проживання, спільний побут, взаємні права та обов'язки), але обов'язково акцентувати увагу на їх характері - присутності особисто-довірчого елемента, виявленні взаємної турботи між суб'єктами цих відносин. Крім того запропонований власний варіант визначення поняття «сім'я», що відображає як законодавчі, так і соціально-економічні зміни ХХІ століття.

Аналіз чинного законодавства виявляє тенденцію неоднозначного тлумачення складу членів сім'ї у нормативних актах, що відносяться до різних галузей права, наприклад, коли йдеться про отримання пільг, допомог, то перелік членів сім'ї у цих актах більш розширений, у порівнянні з сімейним законодавством.

Сім'я - це коло осіб, відносини між якими засновані на спільному проживанні, спільному побуті, взаємних правах та обов'язках особисто-довірчого характеру, що випливають із шлюбу, подружніх відносин без реєстрації шлюбу, споріднення, усиновлення та інших форм прийняття дітей на виховання відповідно до сімейного законодавства України.

Розділ другий «Договори між подружжям» складається з трьох підрозділів і присвячений дослідженню характерних рис та проблем правозастосування основних найбільш поширених договорів подружжя: шлюбного договору, спадкового договору подружжя, договору подружжя про надання утримання.

У *підрозділі 2.1 «Поняття та характерні риси шлюбного договору»* розглядається правова природа шлюбного договору, виявляються його характерні риси, прогалини в законодавстві з питань регулювання цього виду договірних відносин та шляхи їх усунення.

Сучасному аналізу піддаються питання визначення предмету шлюбного договору. Обґрунтовується необхідність розширення предмету договору шляхом включення до нього не тільки майнових, але і немайнових питань життя подружжя.

Тривала відмова від регулювання шлюбним договором немайнових відносин подружжя традиційно пояснювалася неможливістю встановлення санкцій за невиконання немайнових зобов'язань. В сучасних же умовах законодавчого визнання і поширення правового регулювання на немайнову сферу життя людини, закріплення можливості використання будь-яких засобів захисту цивільних прав для захисту особистих немайнових прав, предмет шлюбного договору може включати не тільки майнові, а й немайнові відносини подружжя.

Зроблено висновок про доцільність визнавати недійсним шлюбний договір лише за наявності умов, які являються підставами для визнання недійсними будь-яких цивільно-правових правочинів.

Недійсним повинен визнаватися також шлюбний договір, умови якого ставлять одне з подружжя у край не вигідне становище, тобто шлюбний договір має всі ознаки так званої кабальної угоди.

Підтримується пропозиція визнати можливість укладення шлюбного договору через представника при наявності доручення, яке містить основні умови шлюбного договору і оформлене належним чином. Така практика існує в багатьох державах, де питаннями укладення шлюбного договору займаються сімейні юристи, адвокати тощо.

Аналіз нотаріальної практики Миколаївського нотаріального округу дозволив виокремити основні практичні проблеми з питань укладення шлюбних договорів, а також запропонувати шляхи їх вирішення.

У **підрозділі 2.2 «Поняття та правові наслідки спадкового договору за участю подружжя»**, ґрунтуючись на зазначених раніше загальних положеннях стосовно визначення та характерних рис інституту договору в сучасному цивільному та сімейному праві, проаналізовані поняття та властивості спадкового договору за ЦК України, характерні риси такого договору за участю подружжя.

Підкреслено, що однією з проблем при укладенні такого договору є встановлення приналежності майна, що є предметом спадкового договору, відчужувачу на праві особистої власності. Щоб пересвідчитися у цьому, нотаріус повинен при оформленні спадкового договору вимагати, щоб відчужувач надав відповідні документи, котрі підтверджують існування у нього права власності на майно, що є предметом цього договору.

Предметом спадкового договору також може бути майно, яке належить подружжю на праві спільної сумісної власності. При визначенні того, чи є майно у спільній сумісній власності, слід виходити із загального припису ч. 3 ст. 368 ЦК України, згідно з якою майно, набуте подружжям за час шлюбу, є їхньою спільною сумісною власністю, якщо інше не встановлено договором або законом. Аналогічні положення закріплюються також ч.1 ст. 60 СК України.

Зроблено висновок, що виконання набувачем дій на вимогу відчужувача не можна вважати компенсацією за придбання права власності на майно відчужувача, тому що обсяг дій, котрі має виконати набувач на вимогу відчужувача, може бути неадекватним вартості майна, яке він отримає у власність, а може й взагалі не мати грошової оцінки. Крім того, не виключена така ситуація, коли відчужувач встановлює обов'язок для набувача, який має бути виконаним після відкриття спадщини, проте право власності на його майно виникає не з моменту виконання набувачем дій, а з моменту смерті відчужувача - власника майна. У цьому випадку еквівалентну винагороду за передачу права власності на майно відчужувача не отримує ні відчужувач, який помер до виконання набувачем дій, ні його спадкоємці, котрі могли б стати, але не стали власниками майна, що перейшло до набувача.

Законодавчо невирішеними залишаються питання щодо укладення спадкового договору без згоди одного з подружжя, якщо він є безвісно відсутнім. При цьому слід підтримати пропозицію науковців, згідно з якою майно, що належить безвісно відсутній особі, не повинно бути предметом

спадкового договору і має зберігатися опікуном (найчастіше, другим з подружжя) до появи безвісно відсутньої особи, або до оголошення її померлою в судовому порядку.

У *підрозділі 23 «Договір подружжя про надання утримання»* розглядаються критерії для класифікації підстав утримання, аналізуються норми чинного СК України з питань надання утримання, звертається увага на понятійний апарат, правові аспекти встановлення непрацездатності одного із подружжя.

Виникає необхідність конкретизувати, яка поведінка може кваліфікуватися як негідна, оскільки на практиці негідна поведінка у сім'ї розцінюється по-різному, а результатом може стати перекладення за ст. 91 СК України обов'язку утримання такої особи на іншого суб'єкта тощо.

Підкреслено необхідність враховувати, що випадки утримання одного із подружжя, який потребує допомоги, можуть бути обумовлені у шлюбному договорі, тому при посвідченні таких договорів нотаріусом має встановлюватися факт існування шлюбного договору.

Крім того, звертається увага, що положення щодо взаємного утримання не завжди є об'єктивними, оскільки законодавство України має певні неузгодженості. Зокрема, за ч. 4 ст. 75 СК України один із подружжя є таким, що потребує матеріальної допомоги, якщо заробітна плата, пенсія, доходи від використання його майна, інші доходи не забезпечують йому прожиткового мінімуму, встановленого законом.

При цьому, за ст. 48 Конституції України кожен має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло. За ч. 3 ст. 46 Основного закону пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом.

Зіставлення цих норм законодавства свідчить про те, що держава робить спробу перевести власну матеріальну відповідальність за недостатній рівень життя громадян на одного з подружжя, коли отримувана одним із подружжя пенсія нижча від прожиткового мінімуму, встановленого законом.

Розділ третій «Договірні правовідносини батьків щодо дітей» складається з двох підрозділів, в яких досліджується комплекс майнових та особистих прав та обов'язків батьків щодо дітей, який має двосторонній характер; розглядаються особливості договірного порядку регулювання немайнових відносин батьків щодо дітей, а також окремо аналізуються аліментні зобов'язання батьків.

У *підрозділі 3.1 «Договірне регулювання немайнових відносин батьків щодо дітей»* розглядаються види та специфічні ознаки немайнових прав та обов'язків батьків щодо дітей, зокрема щодо надання імені, спілкування, виховання, визначення місця проживання.

У підрозділі відзначається, що має місце взаємність обов'язків батьків та дітей піклуватися один про одного, яка не обумовлюється ні віком батьків та дітей, ні якими іншими обставинами. Єдиною підставою для прояву такої

турботи є засвідчення у встановленому законом порядку походження дитини від даних батьків.

Підкреслено, що здійснення батьками своїх прав та виконання обов'язків мають ґрунтуватися на повазі до прав дитини та її людської гідності. Батьківські права не можуть здійснюватися всупереч інтересам дитини. Проте, поряд з інтересами дитини інтереси батьків також мають право на захист. Тому діюче законодавство орієнтоване на знаходження балансу між інтересами батьків та дітей.

Зазначається, що найчастіше немайнові права дитини порушуються у разі окремого проживання батьків внаслідок розлучення. В зв'язку з цим з метою першочергового захисту інтересів дитини пропонується законодавчо закріпити обов'язок батьків, які мають неповнолітніх дітей, разом із заявою про розірвання шлюбу надавати до суду договір про участь у вихованні та про порядок спілкування з дитиною того з батьків, хто буде проживати окремо. У разі ж недосягнення батьками згоди з цих питань, суд повинен вирішити їх разом з вирішенням питання про розірвання шлюбу.

Такий договір є консенсуальним, безоплатним і строковим. Його положення діють до досягнення дитиною повноліття або набуття повного обсягу дієздатності (якщо повний обсяг дієздатності за умов, зазначених у законі, набувається раніше). Сторонами такого договору можуть бути лише мати та батько дитини. Права і обов'язки за таким договором мають обидва з батьків

У *підрозділі 3.2 «Договірні аліментні зобов'язання батьків щодо дітей»* розглядається правовий механізм регулювання аліментних зобов'язань між батьками і дітьми, а також батьками і повнолітніми дочкою, сином за допомогою укладення договору. Досліджується встановлене ст. 189 СК право батьків на укладення договору про стягнення аліментів на дитину. Ця стаття вимагає більш детальної правової конкретизації.

Зокрема, оскільки цей вид договору безпосередньо торкається матеріальних інтересів дитини, то цілком логічна участь при укладенні такого договору самого неповнолітнього після досягнення ним 14-річного віку (віку неповної цивільної дієздатності).

Зрозуміло, укладення договору повинне відбуватися у присутності законного представника. З його згоди в такий договір можуть бути включені умови, запропоновані неповнолітнім (причому, договір може бути розрахований на перспективу навчання, а також може розглядатися ситуація, коли неповнолітній вже вчиться, припустимо, на першому курсі вищого навчального закладу).

Зроблено висновок, що сторонам при укладенні договору про долю одного з батьків у додаткових витратах на дитину доцільно в тексті договору вказати, що в майбутньому у разі зміни обставин, які послужили підставою для визначення розміру додаткових витрат на дитину, сторони мають право за домовленістю змінити розмір додаткових витрат як у бік їх збільшення, так і у бік зменшення.

Крім того, представляється доцільним і обґрунтованим законодавчо закріпити в СК України право повнолітніх сина, дочки, які продовжують навчання, самостійно укласти договір з тим із батьків, який зобов'язаний їх підтримувати у зв'язку з навчанням. Тут можна говорити про застосування принципу аналогії закону, оскільки якщо ч. 3 ст. 199 СК передбачає право на звернення в суд з позовом про стягнення аліментів не тільки того з батьків, з ким проживає дочка, син, але і самих дочки, сина, які продовжують навчання, то цілком логічно, що ці син, дочка можуть наділитися правом самостійно укласти і договір про аліментні зобов'язання, пов'язані з навчанням.

Звертається увага, на те, що обов'язковою умовою матеріальної допомоги батьків щодо повнолітніх сина, дочки, які продовжують навчання, є наявність потреби в матеріальній допомозі. Запропоновані певні критерії, які при регулюванні цієї сфери відносин суду необхідно враховувати: факт наявності або відсутності заробітку у студентів, вартість навчання, наявність особистих грошових заощаджень. Крім того, якщо син, дочка навчаються заочно і при цьому ніде не працюють, маючи реальну нагоду працевлаштуватися, то така обставина також повинна враховуватися судом не тільки при визначенні розміру аліментів, але і при рішенні питання про доцільність і законність виникнення аліментних зобов'язань між батьками і повнолітніми сином, дочкою. При визначенні розміру аліментів також необхідно враховувати місце мешкання студентів, вартість проїзду до місця навчання.

Договір батьків щодо надання матеріального утримання дитині повинен бути нотаріально засвідчений. Цей договір є консенсуальним, оплатним. Сторонами такого договору можуть бути мати і батько дитини, які і мають відповідні права та обов'язки за цим договором.

ВИСНОВКИ

У **Висновках** узагальнено теоретичні та практичні результати, отримані авторкою у ході дослідження. У роботі сформульовано основні теоретичні положення і викладено пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства та юридичної практики у сфері договірної регуляції правовідносин членів сім'ї.

Основними висновками дослідження є такі:

1. Наголошено, що договір у сімейних правовідносинах має правові підстави для визнання його самостійності в порівнянні з цивільно-правовим, проте при цьому необхідно брати до уваги істотний вплив цивільно-правового договору як загальноправової бази (принципи, конструкція договору) для створення сімейного договору, а також застосування норм Цивільного кодексу України для регулювання договірних сімейних відносин у субсидіарному порядку. При цьому, сімейні відносини не можуть розглядатися як частина предмету цивільно-правового регулювання, що позбавляло б їх духовності, морально-етичної основи. Сімейно-правовий договір визначається як добровільна згода суб'єктів сімейного права щодо трансформації, виникнення та припинення сімейних прав та обов'язків. Як правило, сімейно-правові

договори направлені не на виникнення та припинення сімейних прав та обов'язків, а саме на їх зміну (трансформацію). Тобто у разі укладення сімейно-правових договорів існуючі раніше сімейні права (що виникли на підставі закону та конкретних юридичних фактів) змінюються.

2. Пропонується власний варіант визначення поняття «сім'я» у юридичному значенні. Сім'я - це коло осіб, відносини між якими засновані на спільному проживанні, спільному побуті, взаємних правах та обов'язках особисто-довірчого характеру, які витікають із шлюбу, подружніх відносин без реєстрації шлюбу, спорідненості, усиновлення та інших форм прийняття дітей на виховання відповідно до сімейного законодавства.

3. Враховуючи законодавчу і практичну поширеність договірних конструкцій у сфері регулювання сімейних відносин необхідно доповнити Сімейний кодекс України окремими статтями, що регулюють способи забезпечення виконання договірних зобов'язань у сімейних правовідносинах (по аналогії з Цивільним кодексом України).

4. Тривала відмова від регулювання шлюбним договором немайнових відносин подружжя традиційно пояснювалася неможливістю встановлення санкцій за невиконання немайнових зобов'язань. В сучасних же умовах законодавчого визнання і поширення правового регулювання на немайнову сферу життя людини, закріплення можливості використання будь-яких засобів захисту цивільних прав для захисту особистих немайнових прав предмет шлюбного договору може включати не тільки майнові, а й немайнові відносини подружжя.

5. Значне поширення вищої освіти серед молоді і в тому числі контрактних форм навчання свідчить про необхідність доповнити розділ 16 Сімейного кодексу України новою статтею, про право повнолітніх дочки, сина, які продовжують навчання, самостійно укладати договір про стягнення аліментів, пов'язаних з навчанням, з тим із батьків, на якому згідно з нормами СК лежить зобов'язання їх утримувати.

6. При укладенні договору на користь членів сім'ї одним або декількома членами сім'ї слід застосувати аналогію закону з ч.4 ст. 65 Сімейного кодексу України, що регулює договірні правовідносини між подружжям. Тобто, якщо хто-небудь з членів сім'ї уклав договір на користь сім'ї, такий договір створює обов'язки для інших членів сім'ї, якщо майно, отримане за договором, використано на користь сім'ї. Проте при укладенні самого договору на користь членів сім'ї доцільно застосовувати більше формальностей, ніж при укладенні договору на користь сім'ї одним із подружжя. У цьому випадку будь-який договір, що виходить за рамки дрібного побутового, може бути укладений тільки з письмової згоди, нотаріально засвідченої, всіх членів сім'ї (а не тільки при укладенні договору, який вимагає нотаріального посвідчення і (або) державної реєстрації). Будь-який з членів сім'ї повинен наділятися правом на звернення до суду з позовом про визнання договору недійсним при порушенні вказаних вимог. Дані положення щодо порядку укладення договору на користь членів сім'ї, його розірванні і правових наслідках доцільно чітко сформулювати в Сімейному кодексі України і зафіксувати в окремій статті.

7. СК України слід доповнити нормою про застосування відповідальності у вигляді стягнення неустойки за прострочення сплати аліментів і в тому випадку, якщо аліменти стягуються за договором (навіть якщо в договорі відсутня пряма вказівка на сплату неустойки). Оскільки неустойка не сплачується, якщо платник, зобов'язаний її сплачувати за рішенням суду, є неповнолітнім, то, застосовуючи принцип аналогії закону, у договорі також не можна вказувати на застосуванні цієї санкції, якщо зобов'язаною стороною є неповнолітня особа.

8. Договір, а також додаткова угода до договору про участь одного з батьків в додаткових витратах на утримання дитини повинні укладатися у письмовій формі і нотаріально засвідчуватися. У разі невиконання платником своїх обов'язків, передбачених договором або додатковою угодою до договору, додаткові витрати можуть стягуватися з нього на підставі виконавчого припису нотаріуса.

9. З метою першочергового захисту інтересів дитини пропонується законодавчо закріпити обов'язок батьків, які мають неповнолітніх дітей разом із заявою про розірвання шлюбу надавати до суду договір про участь у вихованні та про порядок спілкування з дитиною того з батьків, хто буде проживати окремо. У разі ж недосягнення батьками згоди з цих питань, суд повинен вирішити їх разом з вирішенням питання про розірвання шлюбу.

10. Проведений аналіз окремих видів сімейно-правових договорів свідчить про те, що всі вони є консенсуальними, можуть бути оплатними чи безоплатними, як правило, права і обов'язки за цими договорами мають всі сторони.

11. Всі сімейно-правові договори мають спеціальне коло суб'єктів. Учасниками таких договорів можуть бути тільки суб'єкти сімейного права, що зазначаються в ст. 2 СК України.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Ахмач Г.М. Окремі аспекти класифікації договорів, що укладаються подружжям /Г.М. Ахмач //Актуальні проблеми політики: зб. наук, праць. - Одеса: Юридична література. - 2006. - Вип. 28. - С. 243-248.

2. Ахмач Г.М. Дискусійні питання регулювання відносин подружжя і дітей у шлюбному договорі /Г.М. Ахмач //Актуальні проблеми держави і права: зб. наук, праць. - Одеса: Юридична література. - 2007. - Вип. 33. - С. 136-140.

3. Ахмач Г.М. Договірний порядок врегулювання аліментних зобов'язань по утриманню батьками своїх дітей: проблеми та перспективи розвитку /Г.М. Ахмач //Підприємництво, господарство і право: наук, журнал. - 2008. - № 1. -С. 58-61.

4. Ахмач Г.М. Особливості договірного регулювання правовідносин членів сім'ї /Г.М. Ахмач //Актуальні проблеми держави і права: зб. наук, праць. - Одеса: Юридична література. - 2008. - Вип. 38. - С. 176-180.

5. Ахмач Г.М. Поняття договору і особливості його застосування в сімейних правовідносинах /Г.М. Ахмач //Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць. - Одеса: Юридична література. - 2008. - Вип. 41. - С. 171-176.

6. Ахмач Г.М. О некоторых вопросах нового брачно-семейного законодательства /Г.М. Ахмач //Шлюбно-сімейні відносини в Україні: тези доп. обласної науково-практичної конференції, 19 грудня 2002 р. - Миколаїв: Миколаївське обласне управління юстиції. - 2003. - С. 47-52.

7. Ахмач Г.М. Правові аспекти спадкового договору і заповіту подружжя /Г.М. Ахмач //Практика виборчого процесу в Україні та проблеми його правового регулювання: тези доп. Всеукраїнської науково-практичної конференції, 18-19 листопада 2005 р. - Одеса: Юридична література. - 2005. -С. 149-155.

8. Ахмач Г.М. Дискусійні питання регулювання відносин подружжя і дітей у шлюбному договорі /Г.М. Ахмач //Правове життя сучасної України: тези доп. 9-ї звітної наукової конференції професорсько-викладацького і аспірантського складу ОНЮА, 26 квітня 2006 р. - Одеса: Фенікс. - 2006. - С. 165-167.

9. Ахмач Г.М. Особливості договірному регулювання правовідносин членів сім'ї /Г.М. Ахмач //Правове життя сучасної України: тези доп. 10-ї ювілейної звітної наукової конференції професорсько-викладацького і аспірантського складу ОНЮА, 27-28 квітня 2007 р. - Одеса: Фенікс, 2007. - С. 266-268.

10. Ахмач Г.М. Правовые проблемы отдельных видов обязательственных отношений между членами семьи /Г.М. Ахмач //Сучасні тенденції розвитку держави та права України: зб. наук. праць. - Миколаїв: МНЦ ОНЮА. - 2007. -Вип. 1. -С. 35-42.

11. Ахмач Г.М. Аліментний договір та правові гарантії його виконання /Г.М. Ахмач //Сучасний вимір держави та права: зб. наук. праць. - Миколаїв: Іліон. - 2008. - С. 176-177.

12. Ахмач Г.М. Правовые особенности регулирования наследственных отношений супругов в семейном и гражданском законодательстве /Г.М. Ахмач //Перспективи розвитку юридичної науки очима молоді: зб. наук. праць. - Миколаїв: МНЦ ОНЮА. - 2008. - С. 23-27.

13. Ахмач Г.М. Поняття і види правових режимів майна членів сім'ї /Г.М. Ахмач //Зб. тез наук., робіт учасників III Міжнародної цивілістичної наукової конференції студентів та аспірантів, 4-5 квітня 2008 р. - Одеса: Фенікс. - ч.2. -2008.-С. 4-6.

14. Ахмач Г.М. Вплив цивільного права на регулювання договірних правовідносин членів сім'ї /Г.М. Ахмач //Зб. тез наук, робіт учасників Міжнародної наукової конференції, 13 грудня 2008 р. - Одеса: Фенікс, 2008. -С. 176-178.

АНОТАЦІЯ

Ахмач Г.М. Договірні правовідносини членів сім'ї. - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03. - цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. - Одеська національна юридична академія, Одеса, 2009.

Дисертація містить комплексне дослідження теоретичних і практичних правових проблем щодо поняття, класифікації, сутності та особливостей використання правової конструкції договору в сфері сімейних відносин.

Розроблена систематизація сімейно-правових договірних зобов'язань не тільки за участю подружжя, а й за участю інших членів сім'ї та родичів, надані рекомендації по вдосконаленню відповідних положень чинного законодавства. Пропонується власний варіант визначення поняття «сім'я» у юридичному значенні. Зроблено висновок про необхідність доповнення Сімейного кодексу України окремими статтями, що регулюють способи забезпечення виконання зобов'язань. Проводиться деталізація і надається загальна характеристика сімейно-правовим договорам, що укладаються з приводу нематеріальних благ.

Зроблено висновок про необхідність виділення сімейно-правових договірних зобов'язань як самостійного виду договірних зобов'язань в системі договірного права України.

Ключові слова: договірні правовідносини, сім'я, члені сім'ї, свобода договору, зобов'язання, умови договору, шлюбний договір, спадковий договір, батьки, діти, родичі.

АННОТАЦИЯ

Ахмач А.М. Договорные правоотношения членов семьи. - Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.03 - гражданское право и гражданский процесс; семейное право; международное частное право. - Одесская национальная юридическая академия, Одесса, 2009.

Диссертация содержит комплексное исследование теоретических и практических правовых проблем относительно понятия, классификации, сущности и особенностей применения правовой конструкции договора в сфере семейных отношений.

В диссертационном исследовании сформулирована концепция семейно-правовых договорных обязательств с учетом правовых норм действующего законодательства, систематизированы виды семейно-правовых договоров и даны рекомендации по усовершенствованию отдельных положений действующего законодательства.

Разработана систематизация гражданско-правовых договорных обязательств не только с участием супругов, а и с участием других членов семьи и родственников. Анализируются особенности действия принципа

свободы договора в семейном праве, которые, в первую очередь, связаны с особым субъектным составом; обосновывается необходимость закрепления этого принципа в семейном законодательстве. Проводится детализация и дается общая характеристика семейно-правовым договорам, которые заключаются по поводу нематериальных благ.

Обоснован вывод о необходимости усовершенствования отдельных норм семейного законодательства, связанных с договорным регулированием семейных отношений. В частности, учитывая законодательную и практическую распространенность договорных конструкций в сфере регулирования семейных отношений, предлагается дополнить Семейный кодекс Украины отдельными статьями, регулирующими способы обеспечения исполнения договорных обязательств в семейных правоотношениях (по аналогии с Гражданским кодексом Украины).

Предлагается собственный вариант определения понятия «семья» в юридическом смысле. Рекомендуются акцентировать внимание на присутствии лично-доверительного элемента между субъектами данных правоотношений как одного из основных критериев, которым следует руководствоваться при определении понятия «семья».

Обоснован вывод о целесообразности дополнения Семейного кодекса Украины новой статьей, регулирующей право совершеннолетних дочери, сына, продолжающих учебу, самостоятельно заключать договор о взыскании алиментов с тем из родителей, который в соответствии с семейным законодательством обязан их содержать.

В качестве одного из критериев классификации семейно-правовых договоров выделяется предмет договора - материальные или нематериальные блага; семейно-правовые договоры предлагается разделять на договоры, заключаемые по поводу материальных благ, и договоры, заключаемых по поводу нематериальных благ.

Предложен собственный вариант определения договора в семейных правоотношениях. Семейно-правовой договор рассматривается как сделка двух или более сторон - субъектов семейных отношений, направленная на трансформацию, а также возникновение или прекращение семейных прав и обязанностей и регулирование поведения его участников в соответствии с требованиями Семейного кодекса Украины, других законов и моральных основ общества.

Сделан вывод о необходимости выделения семейно-правовых договорных обязательств как самостоятельного вида договорных обязательств в системе договорного права Украины. Исследованы правовые основания для признания самостоятельности семейно-правового договора по сравнению с гражданско-правовым договором, при этом принимается во внимание влияние гражданско-правового договора как общеправовой базы для создания семейного договора, а также субсидиарный порядок применения норм Гражданского кодекса Украины при регулировании семейных отношений, если это не противоречит сути семейных отношений.

Ключевые слова: договорные правоотношения, семья, члены семьи, свобода договора, обязательства, условия договора, брачный договор, наследственный договор, родители, дети, родственники.

SUMMARY

Ahmach A.M. Contractual relations of family members. - Manuscript.

Dissertation for the Candidate of Law degree in the speciality 12.00.03 - civil law and procedure; family law; international private law. - Odesa National Academy of Law, Odesa, 2009.

Dissertation is devoted to research of distinctive features of contract in family law relations on comparison from its role in the civil law, specification of influence of norms of the Ukrainian Civil Code on regulation of contractual family relations.

The author concludes about expediency of addition of the of Ukrainian Family Code by the separate articles that regulate the methods of providing of obligation execution in family law relation; the necessity of improvement of the separate norms of family legislation, related to the contractual regulation of family relations, is grounded.

Keywords: contract relations, family, family member, freedom of contract, obligations, conditions of contract, marriage contract, inheritance contract, parents, children, relatives.